

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.707.03 Національного
університету цивільного захисту
України, доктору наук з
державного управління, професору
Домбровській С.М.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Сиченка Віктора Володимировича на дисертаційну роботу Філіппової Вікторії Дмитрівни «Формування та реалізація державної політики в галузі педагогічної освіти України», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами. У сучасному глобалізованому суспільстві зростають вимоги до якості педагогічної освіти, що є пріоритетним напрямом модернізації державної освітньої політики. На жаль, в Україні наразі не сформовано дієвої та послідовної державної політики в галузі педагогічної освіти, що передбачає визначення пріоритетів, цілей та стратегії дій державної влади щодо досягнення основних цілей розвитку галузі педагогічної освіти, серед яких має бути якісна підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних педагогічних кадрів для всієї сфери освіти, здатних здійснювати професійну діяльність на засадах вільної конкуренції та високих технологій. Це об'єктивно вимагає активізації дослідницького пошуку з обґрунтування методології формування та реалізації ефективної державної політики в галузі педагогічної освіти й обумовлює актуальність дисертаційного дослідження Філіппової В.Д.

Актуальність дисертаційного дослідження також підтверджується її виконанням у рамках реалізації комплексного наукового проекту на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету в межах науково-дослідних робіт за темами: «Модернізація механізмів державного управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України» (державний реєстраційний номер 0120U103303), «Механізми адаптації системи публічного управління в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу» (номер державної реєстрації 0115U000862), «Удосконалення механізмів державного управління освітньою галуззю: інноваційна платформа формування інформаційно-комунікаційного середовища вищого навчального закладу (державний реєстраційний номер 0114U001001), «Механізми реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах трансформації суспільного розвитку» (державний реєстраційний номер 0110U001836).

Крім того, у дисертаційній роботі містяться результати наукових досліджень авторки, отримані під час виконання науково-дослідних робіт Національної академії державного управління при Президентові України, а саме: «Розробка понятійно-категоріального апарату сфери освіти дорослих» (державний реєстраційний номер 0113U002453), результатом виконання якої стало укладення словникових статей; «Розробка Інтегрованого навчально-атестаційного комплексу (ІНАК) дисциплін магістерської програми спеціальності «Державне управління у сфері освіти» (державний реєстраційний номер 0114U002860), у межах якої дисертанткою з'ясовувався зміст і давалася характеристика державної політики в галузі педагогічної освіти; «Державне управління в умовах інтеграції України до світового товариства: сценарні моделі розвитку суспільства» (державний реєстраційний номер 0112U002458), де внесок здобувачки полягає в дослідження специфіки й обґрунтуванні особливостей застосування сценарного підходу до формування та реалізації державної політики в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота є комплексним і системним дослідженням, її наукові положення, висновки та рекомендації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Вдале використання сучасної наукової методології, що охоплює філософські, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, забезпечило досягнення визначеної мети і вирішення усіх взаємопов'язаних завдань, чітко сформульованих відповідно до об'єкта і предмета дослідження.

Дисертантка ґрунтовно опрацювала вітчизняну та зарубіжну літературу за темою дисертації, зокрема наукові публікації, нормативно-правові акти, методичні матеріали, результати реалізації різноманітних освітніх програм і проектів, що дозволило їй виробити власний підхід до вирішення поставлених завдань. Аргументованість і достовірність висновків та рекомендацій підтверджується фактологічною базою, яка включає: офіційну статистичну інформацію; результати емпіричних досліджень, а також автором із використанням самостійно розробленого інструментарію.

Позитивний висновок обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується аналізом змісту її структурних частин.

Так, у першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України. Авторкою уточнено сутність концептів «державна політика в галузі педагогічної освіти» (стор.62) та «механізм державного управління педагогічною освітою» (стор.89). Перший визначається як різновид управлінської активності держави в освітній сфері, спрямований на вирішення проблем розвитку галузі педагогічної освіти, досягнення та реалізацію загальнозначущих цілей розвитку всього суспільства або його окремих сфер за допомогою масштабних і довгострокових комплексів дій, які відбивають рівень досягнутого компромісу основних суб'єктних позицій з цих питань; другий

концепт визначається як складна система, спрямована на досягнення та реалізацію цілей державної політики в галузі педагогічної освіти, яка охоплює систему органів державної влади та органів місцевого самоврядування, законодавчі, правові норми та сукупність взаємопов'язаних форм, методів, інструментів і важелів формування та використання освітніх ресурсів на основі комплексної системи індикаторів розвитку педагогічної освіти.

Також заслуговують уваги визначені наукові принципи, що мають бути покладені в основу формування державної політики в галузі педагогічної освіти (стор.57-58); положення, які розкривають питання забезпечення сталого розвитку системи педагогічної освіти, а також посилення результативності її функціонування в межах реалізації державної політики (стор.76).

Зазначені наукові положення стали основою для подальшого дослідження особливостей становлення і розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти в Україні.

У другому розділі проведено ретроспективний аналіз формування та реалізації вітчизняної державної політики в галузі педагогічної освіти (1917-1991 рр.) (стор.98), досліджено організаційно-правовий механізм розвитку галузі педагогічної освіти в незалежній Україні (1991-2014 рр.) (стор.124), розкрито зміст та основні напрями новітньої державної політики в галузі педагогічної освіти (стор.145). Дослідження особливостей становлення та розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти в Україні на різних етапах державотворення дозволило дисертантці запропонувати власну періодизацію такої політики (стор.96-97). Результати дослідження, одержані у цьому розділі, дозволили зосередитись на аналізі стану державного регулювання в галузі педагогічної освіти в Україні та світі.

У третьому розділі визначено специфічні риси вітчизняної педагогічної освіти як об'єкта державного регулювання (стор.170), досліджено ефективність державної політики в галузі педагогічної освіти на сучасному етапі (стор.195), а також проведено компаративний аналіз державної політики в галузі педагогічної освіти в зарубіжних країнах (стор.217).

Доведено, що об'єктивна затребуваність суспільства у формуванні та реалізації ефективної державної політики в галузі педагогічної освіти може правомірно розглядатися як закономірність для дальшого розвитку кадрового потенціалу держави. Урахування цього визначає важливість здійснення такої політики в галузі педагогічної освіти, яка б адекватно враховувала як потреби суспільства в підготовці професійних педагогічних кадрів нової формації, так і реальні соціально-політичні, організаційно-правові, економічні, державноуправлінські передумови та доцільність інтеграції системи вітчизняної педагогічної освіти до міжнародного простору (стор. 187-188).

На підставі проведеного аналізу розкрито процедуру дослідження ефективності державної політики в галузі педагогічної освіти (стор.204) та запропоновано авторське бачення взаємодії структурних елементів системи оцінювання ефективності державної політики в галузі педагогічної освіти (стор.205-207).

На підставі нормативно-правових актів, інформації навчальних порталів та результатів досліджень експертів проаналізовано основні інструменти розвитку галузі педагогічної освіти Шотландії (стор.220), Великої Британії (стор.221), США (стор.222), Швеції (стор.223), Норвегії (стор.224), Данії (стор.225), Канади (стор.226), ФРН (стор.226), Угорщині (стор.226), Франції (стор.227), Туреччини (стор.228), Республіки Кіпр (стор.228), Австрійській Республіці (стор.229), Сингапурі (стор.229). Це дало можливість авторці зробити висновок, що загальним для багатьох країн є те, що спрямовувальна і регулювальна діяльність держави в галузі педагогічної освіти здійснюється для досягнення конкретних стратегічних цілей і вирішення завдань загальнодержавного або глобального значення.

У четвертому розділі заслуговують уваги методологічні принципи формування та реалізації доказової державної політики в галузі педагогічної освіти (стор.254-255), що ґрунтуються на когнітивному моделюванні (стор.268-275). Запропоновані у цьому розділі заходи потребують інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо їх реалізації. Тому у дисертації обґрунтовано доцільність розроблення сценаріїв розвитку галузі педагогічної освіти та поєднання в межах однієї структурно-логічної системи формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти прогнозів, цільових комплексних програм і стратегічного планування (стор.284-290). Також авторкою надано рекомендації щодо управління ризиками в процесі формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України та планування дій щодо їх мінімізації (стор.307-309)

У п'ятому розділі розроблено та обґрунтовано перспективи модернізації державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Авторкою доведено, що сьогодні доцільно формувати державну політику із застосуванням нових технологій. Так, Форсайт-технологія, що використовується дослідницею для прогнозування державної політики розвитку сфери педагогічної освіти, є більш комплексним підходом, ніж традиційне прогнозування, що формується вузьким колом фахівців-експертів і асоціюється з прогнозами і, відповідно більш ефективною (стор. 322-323).

Також дисертантка слушно зацентувала увагу на ключових проблемах розвитку галузі педагогічної освіти (стор.327-329) та визначила перелік першочергових заходів, на вирішення яких має бути спрямовано проєкти розвитку галузі в процесі реалізації пропонованих авторкою етапів трансформації системи педагогічної освіти. Заслуговує уваги пропозиція упровадження сучасних навчально-методичних комплексів дуальноорієнтованої підготовки педагогічних кадрів та рекомендації органам державної влади щодо її дальшого розвитку (стор.345)

Новим та оригінальним є підхід дисертантки до визначення напрямку розвитку державної політики в галузі педагогічної освіти, який вона вбачає у формуванні колективного розуму держави, що має протистояти її освітній деменції (стор.351). Відповідно, вважає авторка, закономірним наслідком диференціації та осмислення поля реформ педагогічної освіти має стати

оформлення альтернативних концепцій і стратегій реформування, що спираються на ситуаційно зумовлену комбінацію наявних чинників, у тому числі: національного і міжнародного законодавства, економічного розвитку педагогічної освіти, динаміки наявних освітніх організацій, традицій педагогічної думки і наукових шкіл тощо (стор. 364).

Матеріали дослідження логічно та послідовно викладено у науковому стилі відповідно до плану дисертаційної роботи. Розділи дисертації взаємопов'язані між собою. Висновки до розділів і загальні висновки чітко структуровані, відповідають змісту дисертації та завданням дослідження.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність результатів і висновків дисертаційного дослідження забезпечується якісним аналізом значного обсягу теоретичного та емпіричного матеріалу. У дисертації вдало використано філософські, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а також сучасні теорії та концепції, що дозволило її автору виробити власний оригінальний підхід до вирішення поставлених завдань та досягнення визначеної мети.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуальної наукової проблеми в галузі державного управління щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Науковим здобутком автора є обґрунтована технологія Foresight-прогнозу розвитку галузі педагогічної освіти з позиції системного процесу, що пов'язаний з узгодженою експертною оцінкою стратегічних перспектив формування державної політики в галузі педагогічної освіти і який є основою для ухвалення рішень у середньо- і довгостроковій перспективі з урахуванням кількох можливих сценаріїв.

Також для науки державного управління мають значення розроблена та науково обґрунтована концептуальна модель механізму формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти, умови реалізації якої забезпечать результативність розвитку галузі педагогічної освіти, а правильно застосовані механізми державного управління розвитком галузі педагогічної освіти гарантують успішність державної політики, оперуючи актуальним станом системи педагогічної освіти, прийомами конструювання та оптимізації процесів її розвитку, принципами та особливостями раціонального застосування методів та важелів формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти.

Цікавим є авторський підхід до визначення альтернативних орієнтирів державної політики в галузі педагогічної освіти в умовах глобалізації, які ґрунтуються на класифікованому комплексі модернізації державної політики в галузі педагогічної освіти як інструмента формування колективного розуму держави, що має протистояти її освітній деменції. Реалізація означеного концепту передбачає застосування ряду мір, які сприятимуть «інтелектуалізації» суспільства, що в сучасному світі стає однією з важливіших переваг держави на рівні глобальної конкуренції

Отже, автором особисто розроблено низку наукових положень та отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки «Державне управління», які за рівнем наукової новизни є помітним внеском у теорію та практику державного управління, що розширює межі наукових розвідок і пропонує нові шляхи щодо осмислення механізмів формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації, висновки та рекомендації відображено в 71 науковій праці, загальний обсяг яких становить 40,8 авт. арк., серед них: одноосібна монографія, колективні монографії, словники, статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, статті у наукових періодичних виданнях інших держав, які індексуються в Scopus і WoS, тези доповідей на конференціях.

Практичне значення і впровадження результатів дослідження. Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що в комплексі вони сприяють вирішенню важливого завдання, яке актуалізоване необхідністю реалізації реформи державного управління педагогічною освітою та розвитку галузі педагогічної освіти в Україні. Основні наукові положення дисертаційного дослідження доведені до рівня практичних рекомендацій та можуть бути використані в процесі ухвалення державноуправлінських і суспільно-політичних рішень у напрямку вдосконалення державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження зумовлена їх прикладним характером, наявністю рекомендацій щодо використання. Основні результати дисертаційного дослідження на сьогодні вже впроваджено такими установами та організаціями: Міністерством соціальної політики України; Департаментом освіти і науки, молоді та спорту Херсонської обласної державної адміністрації; Департаментом освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації; Харківською обласною державною адміністрацією; Херсонською обласною державною адміністрацією; Херсонським національним технічним університетом; Чернівецьким регіональним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій; КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; Чорноморським національним університетом ім. Петра Могили.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Здобувачкою чітко визначено предмет, об'єкт, мету та взаємопов'язані завдання дослідження, послідовне розв'язання яких забезпечило логічну структуру дисертаційної роботи, послідовність у викладенні основних результатів дослідження.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У ній вичерпно, повно і на високому науковому рівні викладено зміст і результати власних досліджень здобувачки. Висновки і пропозиції сформульовані чітко і передають зміст основних результатів проведеного дослідження.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40. Зміст автореферату й основних положень дисертації є ідентичними.

Дисертаційна робота за своїм змістом та одержаними результатами відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме таким напрямом дослідження: формування та реалізація державної політики у сферах державного, регіонального та галузевого управління й інших сферах суспільного життя; механізми державного регулювання окремих галузей і сфер суспільного життя та їх удосконалення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, звертаємо увагу на такі дискусійні положення і зауваження:

1. Дисертантка пропонує в дослідженні тлумачення теоретико-методологічного підґрунтя державної політики в галузі педагогічної освіти через з'ясування змісту її основних дефініцій, але докладно розкриває лише деякі з них: державна політика, державне управління, механізми державного управління. На нашу думку, наведений у визначенні перелік теоретико-методологічного підґрунтя державної політики в галузі педагогічної освіти є неповним, та має бути доповненим іншими детермінантами.

2. Авторка, виходячи з мети дослідження, доречно дає у першому розділі визначення поняття «державна політика в галузі педагогічної освіти». Однак, у ході викладення матеріалу дисертаційного дослідження, це поняття з'являється ще декілька разів. Розуміючи автора у прагненні більш детально розкрити досліджуваний феномен, вважаємо більш доцільним системно оптимізувати викладення матеріалу щодо зазначеного базового поняття.

3. У концептуальній моделі формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти до контуру 1 віднесено також методи і важелі, що мають вплив на процеси формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти. У зв'язку з цим, крім групи механізмів, що впливають на формування і реалізацію державної політики в галузі педагогічної освіти, також варто було б детальніше зупинитись на особливостях інших складових пропонованої концептуальної моделі.

4. Дисертантка наголошує, що на сьогоднішній день проведення форсайт-досліджень є найбільш перспективним інструментарієм в дослідженні майбутнього стану державної політики в галузі педагогічної освіти. Виходячи з цього, вважаємо, що пропоновані в дослідженні напрями модернізації державної політики в галузі педагогічної освіти доцільно було б пов'язати з форсайт-плануванням розвитку досліджуваної галузі.

5. Практичне значення результатів, отриманих у дисертаційній роботі, є безперечним базисом для модернізації державної політики в галузі педагогічної освіти, але при цьому авторка не конкретизує змісту та часу реалізації суб'єктами управління відповідних етапів. Робота могла набути іншого рівня своєї практичної значущості за умови оформлення автором сформульованих

пропозицій у вигляді проекту плану або частини державної програми відповідного змістовного спрямування.

Утім, слід зазначити, що висловлені зауваження у більшій мірі впливають зі складності та багатогранності проблеми, яку дисертантка дослідила у тісному взаємозв'язку з реформами в галузі педагогічної освіти і ніяким чином не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості.

Загальний висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційна робота В.Д. Філіппової на тему: «Формування та реалізація державної політики в галузі педагогічної освіти України» є самостійною, оригінальною, завершеною науковою працею. Вона містить нові результати, які в сукупності сприяють вирішенню наукової задачі, що має суттєве значення для галузі науки «Державне управління», – обґрунтування теоретико-методологічних засад формування та реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну, важливість одержаних наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну цінність сформульованих висновків і рекомендацій, вважаємо, що дисертаційна робота відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її авторка Філіппова Вікторія Дмитрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

ректор комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»,
доктор наук з державного управління,
професор, Заслужений працівник освіти України

В.В. Сиченко